

Jakub Zgierski

Użyteczni idioci

Kto usprawiedliwiał zbrodnie komunistów?

Kim byli użyteczni idioci?

Rewolucja październikowa, która wybuchła w 1917 roku, była spełnieniem marzeń części zachodnich intelektualistów. Jednak wielu z nich nigdy nie odwiedziło komunistycznej Rosji, a co najwyżej widziało na miejscu starannie przygotowane przedstawienie, chociażby wzorowo funkcjonujące kolchozy pełne szczęśliwych ludzi. Uwiedzeni wizją nowego wspaniałego świata ocieplali na Zachodzie wizerunek Związku Sowieckiego, a nawet niejednokrotnie brali czynny udział w tuszowaniu zbrodni jego przywódców. Można wymienić wiele przykładów tzw. użytecznych albo pożytecznych idiotów – jak miał nazywać ich lider bolszewików Włodzimierz Lenin – którzy mniej lub bardziej świadomie wpisywali się w komunistyczną propagandę, nierzadko wierząc w szlachetne intencje Sowietów. Ich sposób postrzegania rewolucji i jej realnego dorobku wyrósł z niezadowolenia związanego z funkcjonowaniem rodzimych społeczeństw¹. Intelektualiści, którzy odwiedzali bolszewicką Rosję, przyjeżdżali z pozytywnymi oczekiwaniami i z góry przyjętym obrazem rzeczywistości. Wybiórcza ocena faktów oraz pomijanie niewygodnych zjawisk pozwalały im na uniknięcie dysonansu poznawczego i poczucia rozczarowania.

Rewolucja, w którą wierzymy

Bolszewicy uzyskali ogromne wsparcie zwłaszcza we Francji, która wciąż mierzyła się z mitem postępu, jaki rzekomo miała jej przynieść rewolucja

---

¹ Szeszko Z., *Uroki Związku* [w:] „Dialogi Polityczne”, 2003, nr 1, Toruń: Instytut Socjologii UMK, s. 53-54, dostęp online: <https://apcz.umk.pl/DP/article/view/DP.2003.004>.

francuska². W oczach lewicowych intelektualistów komunistyczna utopia, którą tworzyli Lenin, a później Stalin, była swego rodzaju zwieńczeniem dzieła XVIII-wiecznych rewolucjonistów. Jak wskazuje filozof prof. Roger Scruton, w następstwie przewrotu bolszewików „Francuska Partia Komunistyczna zaczęła gwałtownie rosnać w siłę, przyjmując do swoich szeregów wielu wybitnych intelektualistów, w tym pisarza i poetę Louisa Aragona, malarza Pabla Picassa oraz czołowego surrealistę André Bretona”³. Natomiast w miarę ujawniania realnej skali sowieckich zbrodni pojawiało się coraz więcej głosów usprawiedliwiających represje w ZSRR. Ciekawy przypadek stanowi filozof i egzystencjalista Maurice Merleau-Ponty, który w swoim eseju „Humanizm i terror” z 1947 roku powoływał się na argument konieczności historycznej. Otóż w jego mniemaniu metody komunistów traciły na znaczeniu, jeśli brało się pod uwagę cel, do którego dążyli – równy i sprawiedliwy świat. Innymi słowy, słuszność ich działań wymazywała zbrodnie i okrucieństwa, których się dopuszczali. Jak przekonywał, „w ZSRR przemoc i podstęp są oficjalne, a humanizm jest w powszechnym życiu; w demokracjach zachodnich na odwrót – zasady są humanistyczne, a podstęp i przemoc odnajdują się w praktyce”⁴.

Do końca wierny

Na szczególne wyróżnienie zasługuje Jean-Paul Sartre, który był jednym z francuskich myślicieli najdłużej wspierających Związek Sowiecki. Komunistyczne zbrodnie oraz represje w obozach koncentracyjnych albo pomniejszał, albo uznawał za naturalny element walki o lepsze jutro. Skrytykował nawet słynny referat Chruszczowa z 1956 roku, w którym ten potępił wielką czystkę w czasach Józefa Stalina. W ocenie Sartra było to działanie na szkodę rewolucji. Wówczas filozof wygłosił słynne zdanie: „Nie powinniśmy odbierać nadziei robotnikom z Billancourt”. Jak wynika

---

² Judt T., *Historia niedokończona. Francuscy intelektualiści 1944–1956*, Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2012, s. 52-58.

³ Scruton R., *Głupcy, oszuści i podżegacze. Myśliciele Nowej Lewicy*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2015, s. 114.

⁴ Merleau-Ponty M., *Humanizm i terror*, Warszawa: Studenckie Koło Filozofii Marksistowskiej UW, 2005, s. 78, dostęp online: <https://marksizm.edu.pl/wydawnictwa/wspolczesna-mysl-marksistowska/maurice-merleau-ponty/humanizm-i-terror/>.

z jego słów, informowanie społeczeństwa o skali terroru w komunistycznej Rosji mogłoby zniechęcić strajkujących robotników do marksizmu⁵. Sartre był także orędownikiem rewolucji kubańskiej i działań partyzanckich Che Guevary, z którym w 1960 roku przeprowadził nawet wywiad. O reżimie Fidela Castro pisał wprost: „Kraj, który zrodził rewolucję kubańską, jest po prostu demokracją”. W maju 1968 roku wsparł słynną rewoltę studencką we Francji, która wybuchła z inicjatywy lewicowych środowisk studenckich. W latach 70. otwarcie chwalił rewolucję chińskich komunistów pod wodzą Mao Zedonga⁶. Natomiast w 1973 roku, kilka lat przed śmiercią, zdobył się na brutalną szczerość: „Władza rewolucyjna musi się pozbyć pewnej grupy ludzi, którzy jej zagrażają, a ja nie widzę innego środka niż ich zgładzenie. Z więzienia zawsze można wyjść. Rewolucjoniści z 1793 roku zapewne zabili ich niewystarczająco wielu”⁷.

Zamorzenie głodem

Gdy w latach 30. XX wieku Józef Stalin starał się uprzemysłowić Związek Sowiecki, zaczął kupować zachodnie technologie, płacąc ukraińskim zbożem. W wyniku tych działań w latach 1932-1933 na Ukrainie nastąpiła klęska głodu zwana Hołodomorem. Z braku pożywienia zmarło wówczas nawet do 10 milionów ludzi. Była to ogromna zbrodnia, którą jednak komunistyczne władze próbowały zatuszować wszelkimi możliwymi sposobami. Wspominanie o niej było traktowane jako element propagandy antyradzieckiej⁸. Do ukrycia prawdy o Wielkim Głodzie na Ukrainie przyłożyły się również zachodnie elity, które dementowały doniesienia naocznych świadków. Sowietom posłużyli się m.in. byłym francuskim premierem Édouardem Herriotem, który w towarzystwie rodzimego ambasadora Charlesa Alphanda wyruszył na Ukrainę, aby na własne oczy

---

⁵ Moneta M., *Co sądzono o ZSRR na Zachodzie?*, ciekawostkihistoryczne.pl, 07.06.2022, dostęp online: <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2022/06/07/co-sadzono-o-zsrr-na-zachodzie/>.

⁶ Johnson P., *Intelektualiści*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2014, s. 335.

⁷ Bulira W., *Teoria krytyczna szkoły budapesztańskiej. Od totalitaryzmu do postmodernizmu*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018, s. 199.

⁸ Wolton T., *Historia komunizmu na świecie. Kaci*, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2021, s. 271-272.

przekonać się, jak wygląda sytuacja tamtejszej ludności. Po powrocie do ojczyzny oświadczył: „Twierdzicie, że ten kraj doświadcza teraz smutnych czasów? Trudno mi mówić o czymś, czego nie widziałem. Jednak poprosiłem, by mnie zawieziono do miejsc, o których słyszałem, że są ciężko doświadczone. Otóż widziałem tam wyłącznie dobrobyt”⁹. Użyteczni okazali się również słynni pisarze, jak np. Francuzi Romain Rolland i Henri Barbusse czy Irlandczyk George Bernard Shaw, którzy w czasie Wielkiego Głodu zostali zaproszeni do Związku Sowieckiego. Po zakończeniu podróży literaci publicznie głosili, że ukraińscy chłopcy żyją w dostatku¹⁰.

Archiwum Mitrochina

Jak wskazuje historyk z Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej Władysław Bułhak, w 1992 roku, czyli tuż po upadku Związku Sowieckiego, „wielkim ciosem dla Rosjan było wywiezienie archiwum Mitrochina”¹¹. Chodzi o zbiór 300 tys. tajnych dokumentów, które zebrał i przekazał Brytyjczykom funkcjonariusz KGB Wasilij Mitrochin. Upublicznione przez niego materiały zawierały informacje na temat działań propagandowych komunistycznych służb w Europie i Stanach Zjednoczonych od lat 30. do połowy lat 80. XX w. Decyzja Mitrochina pozwoliła na ujawnienie wielu szpiegów oraz zdemaskowanie dziennikarzy i polityków współpracujących z sowieckimi służbami. Najślynniejszy przypadek dotyczy Melity Norwood, najdłużej działającej agentki KGB w Wielkiej Brytanii (pseudonim „Hola”), która przez cztery dekady przekazywała tajne informacje, pracując w Brytyjskim

---

⁹ *Idem., op. cit.*, s. 274-276.

¹⁰ *Polska i Ukraina w latach 30. i 40. XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych. Tom 7. Wielki Głód na Ukrainie 1932–1933*, Warszawa-Kijów: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji RP; Wydzielone Archiwum Państwowe Służby Bezpieczeństwa Ukrainy; Instytut Badań Politycznych i Narodowościowych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, 2008, s. 81, dostęp online: <https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/polska-i-ukraina-w-lata-1/85576,Wielki-Glod-na-Ukrainie-19321933.html>.

¹¹ Mazurek R., *Bułhak: Trudno dziś o ideowych szpiegów*, gazetaprawna.pl, 24.08.2018, dostęp online: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1229178,wladyslaw-bulhak-z-ipn-rozmawia-z-mazurkiem-o-szpiegostwie.html>.

Stowarzyszeniu Badań Metali Nieżelaznych w Londynie, gdzie odbywały się badania nad programem jądrowym¹². Za sprawą jej działalności Związek Sowiecki przyspieszył o dwa lata ukończenie prac nad bronią atomową.

To nie był prawdziwy komunizm?

Współcześnie wciąż mamy do czynienia ze swego rodzaju użytecznymi idiotami, czyli ludźmi, zwłaszcza młodymi, którzy nie wyciągają wniosków z historii i pragną urzeczywistnić marksistowską utopię w myśl popularnego stwierdzenia: „To nie był prawdziwy komunizm”. Na polskim gruncie wielu interesujących przykładów dostarczyły m.in. młodzieżówki lewicowych partii politycznych. W 2019 roku Młodzi Razem z okazji Dnia Pamięci Ofiar Hołodomoru i Represji Politycznych opublikowali na swoim Facebooku post, w którym przestrzegali, „do czego prowadzi totalitaryzm, imperializm i nacjonalizm”. Jak wynikało z ich sugestii w odpowiedziach na komentarze internautów, Józef Stalin wcale nie był komunistą, gdyż odbierał ziemię pracownikom¹³. Natomiast w 2022 roku Federacja Młodych Socjaldemokratów (FMS) zamieściła na swoim profilu na Facebooku post, w którym wymieniła liczne zasługi Bolesława Bieruta – komunistycznego dyktatora Polski Ludowej w okresie stalinowskim. W jej ocenie „lata przywództwa Bieruta to przede wszystkim lata niebywałego postępu cywilizacyjnego, gospodarczego i społecznego”¹⁴.

---

¹² Mitrokhin's KGB archive opens to public, [chu.cam.ac.uk](https://www.chu.cam.ac.uk/news/archives-centre/mitrokhins-kgb-archive-opens/), 07.07.2014, dostęp online: <https://www.chu.cam.ac.uk/news/archives-centre/mitrokhins-kgb-archive-opens/>.

¹³ Kaźmierczak K., *Działacze Razem twierdzą, że „Wielki Głód” w ZSRR został wywołany przez nacjonalizm jego kierownictwa*, [kresy.pl](https://kresy.pl/wydarzenia/dzialacze-razem-twierdza-ze-wielki-glod-w-zsrr-zostal-wywolany-przez-nacjonalizm-jego-kierownictwa/), 26.11.2019, dostęp online: <https://kresy.pl/wydarzenia/dzialacze-razem-twierdza-ze-wielki-glod-w-zsrr-zostal-wywolany-przez-nacjonalizm-jego-kierownictwa/>.

¹⁴ Leszczyński A., *Młodzieżówka Nowej Lewicy chwaliła Bieruta. Tłumaczymy, dlaczego socjaldemokratom nie wypada*, [oko.press](https://oko.press/mlodziezowka-nowej-lewicy-chwalila-bieruta-tlumaczymy-dlaczego-socjaldemokratom-nie-wypada), 06.02.2022, dostęp online: <https://oko.press/mlodziezowka-nowej-lewicy-chwalila-bieruta-tlumaczymy-dlaczego-socjaldemokratom-nie-wypada>.